

Umsögn Landssamtakanna Proskahjálpar um áform um breytingar á lögum um samskiptaráðgjafa íþróttar- og æskulýðsstarfs.

Landssamtökin Proskahjálpar vinna að réttinda- og hagsmunamálum fatlaðs fólks, með sérstaka áherslu á fötluð börn og ungmenni og fólk með þroskahömlun. Samtökin byggja stefnu sína á samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks, Barnasáttmála SP og öðrum fjölþjóðlegum mannréttindasamningum sem íslenska ríkið hefur undirgengist.

Íslenska ríkið fullgilti samning SP um réttindi fatlaðs fólks árið 2016 og skuldbatt sig þar með til að framfylgja öllum ákvæðum hans. Meginmarkmið samningsins er að tryggja fötluðu fólki raunhæf tækifæri til virkrar þátttöku á öllum sviðum samfélagsins til jafns við aðra og án aðgreiningar.

Í samningnum er lögð sérstök áhersla á skyldur ríkja til að tryggja fötluðum börnum sömu réttindi og tækifæri og önnur börn hafa og nægilegan stuðning og vernd til að það geti orðið að veruleika.¹

30. gr. samningsins hefur yfirskriftina “Þátttaka í menningarlífi, tómstunda-, frístunda- og íþróttastarfi”. Þar segir m.a.:

Aðildarríkin skulu gera viðeigandi ráðstafanir, í því skyni að gera fötluðu fólki kleift að taka til jafns við aðra þátt í tómstunda-, frístunda- og íþróttastarfi, til þess að:

- a) hvetja til og efla þátttöku fatlaðs fólks, eins og frekast er unnt, í almennu íþróttastarfi á öllum stigum,*
- b) tryggja fötluðu fólki tækifæri til þess að skipuleggja, þróa og taka þátt í íþróttar-*

¹ 7. gr. samningsins hefur yfirskriftina “Fötluð börn” og hljóðar svo: 1. *Aðildarríkin skulu gera allar nauðsynlegar ráðstafanir til þess að tryggja að fötluð börn fái notið allra mannréttinda og grundvallarfrelsis til fulls og jafns við önnur börn.*

2. *Í öllum aðgerðum, sem snerta fötluð börn, skal fyrst og fremst hafa það að leiðarljósi sem er viðkomandi barni fyrir bestu.*

3. *Aðildarríkin skulu tryggja fötluðum börnum rétt til þess að láta skoðanir sínar óhindrað í ljós um öll málefni er þau varða, jafnframt því að sjónarmiðum þeirra sé gefið tilhlýðilegt vægi í samræmi við aldur þeirra og þroska og til jafns við önnur börn og veita þeim aðstoð þar sem tekið er viðeigandi tillit til fötlunar þeirra og aldurs til þess að sá réttur megi verða að veruleika.*

og tómstundastarfi fyrir fatlað fólk og stuðla í því skyni að framboði á viðeigandi leiðsögn, þjálfun og úrræðum til jafns við aðra,

c) tryggja fötluðu fólki aðgang að stöðum þar sem íþrótt- og tómstundastarf fer fram og að ferðamannastöðum,

d) tryggja fötluðum börnum jafnt aðgengi á við önnur börn til þátttöku í leikjum, tómstunda-, frístunda- og íþróttastarfi, þar á meðal innan skólakerfisins,

e) tryggja fötluðu fólki aðgang að þjónustu þeirra sem annast skipulagningu tómstundastarfs, ferðamennsku, frístunda- og íþróttastarfs.

Samtökin telja starf samskiptaráðgjafa íþrótt- og æskulýðsstarfs mjög mikilvægt m.t.t. framangreindra réttinda, tækifæra og verndar fatlaðs fólks og vilja sérstaklega benda á að huga þarf sérstaklega að þörfum og reynslu fatlaðra barna og iðkenda. Rannsóknir sýna með óumdeilanlegum hætti að fatlað fólk er í mun meiri hættu á því að verða fyrir hvers kyns áreiti og ofbeldi og því er mjög brýnt er að í meðferð slíkra mála, þar á meðal hjá samskiptaráðgjafa íþrótt- og æskulýðsstarfs, sé sérstaklega hugað að aðstæðum, þörfum og réttindum fatlaðs fólks.

Á landsfundi Þroskahjálpar árið 2021 ályktuðu samtökin sérstaklega um ofbeldi gegn fötluðu fólki:

Landsþing Landssamtakanna Þroskahjálpar skorar á stofnanir ríkis og sveitarfélaga og samtök, sem koma að ofbeldismálum þar sem fatlað fólk á hlut að máli, að tryggja að málsmeðferð á öllum stigum taki mið af einstaklingsbundnum þörfum og aðstæðum hlutaðeigandi einstaklinga.

Fatlað fólk er miklu líklegra til þess að verða fyrir hvers kyns ofbeldi en aðrir hópar. Þetta er m.a. staðfest í skýrslu sem embætti ríkislögreglustjóra gaf út í janúar 2021 og lýsir sér einnig í gríðarlegri fjölgun ofbeldismála sem borist hafa réttindagæslu fyrir fatlað fólk.

Mjög brýnt er að bæta meðferð ofbeldismála, þar sem fatlað fólk á í hlut, á öllum stigum, hjá lögreglu sem rannsakar mál, hjá þeim sem veita þolendum stuðning sem og í dómsskerfinu.

Með ofangreint í huga vilja Landssamtökin Þroskahjálpar koma eftirfarandi athugasemdum á framfæri varðandi hlutverk samskiptaráðgjafa íþrótt- og æskulýðsstarfs:

Hlutverk samskiptaráðgjafa felst m.a. í eftirfarandi:

Honum er ætlað að koma upplýsingum á framfæri við þá sem falla undir lög þessi með virkum hætti, um atvik og misgerðir í þeim tilgangi að auka þekkingu og stuðla að réttum viðbrögðum við þeim. Þá er honum ætlað að leiðbeina þeim einstaklingum sem til hans leita vegna atvika eða misgerða í tengslum við þau úrræði sem standa til boða. Þá er það hlutverk ráðgjafans að aðstoða samtök og félög sem falla undir lögin við gerð viðbragðsáætlana og stuðla að samræmingu á landsvísi, eftir atvikum í samráði við aðra. Þá er það hlutverk samskiptaráðgjafa að veita ráðgjöf til þeirra sem taka þátt í starfsemi félaga og samtaka sem falla undir lög þessi um fyrirbyggjandi aðgerðir.

Landssamtökin Þroskahjálpar vilja koma á framfæri mikilvægi þess að þau samtök og félög sem falla undir lög þessi séu upplýst og meðvituð um þá auknu hættu á ofbeldi sem fatlað fólk er

Í, hvernig hún birtist og viðeigandi viðbrögð við því. Ekki má gera ráð fyrir því í slíkum málum að hefðbundin eða almenn ferli séu við hæfi þar sem fatlað fólk gæti þarfnast og á þá rétt á sértækum stuðningi við úrlausn máls. Til dæmis hvað varðar samskipti, framsetningu efnis og úrvinnslu.

Í samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks er að finna skýrt ákvæði um skylduna til þess að veita fötluðu fólki viðeigandi aðlögun. Viðeigandi aðlögun er skilgreind svo í 2. gr. samningsins:

„viðeigandi aðlögun“ merkir nauðsynlegar og viðeigandi breytingar og lagfæringar, sem eru ekki umfram það sem eðlilegt má teljast eða of íþyngjandi, þar sem þeirra er þörf í sérstöku tilviki, til þess að tryggja sé að fatlað fólk fái notið eða geti nýtt sér, til jafns við aðra, öll mannréttindi og grundvallarfrelsi.

Mikilvægt er að í þeim tilvikum sem mál til meðferðar hjá samskiptaráðgjafa varða fatlað fólk eigi aðkomu að úrlausn máls aðili sem hefur sérþekkingu og skilning á aðstæðum og þörfum fatlaðs fólks svo hagsmunir viðkomandi séu tryggðir.

Landssamtökin Þroskahjálp lýsa yfir eindregnum vilja til samráðs og ráðgjafar í þessum efnum og vísa í því sambandi til 3. tl. 4. gr. samnings SP þar sem segir:

Þegar aðildarríkin undirbúa löggjöf sína og stefnu samningi þessum til framkvæmdar og vinna að því að taka ákvarðanir um málefni sem varða fatlað fólk skulu þau hafa náið samráð við fatlað fólk og tryggja virka þátttöku þess, einnig fatlaðra barna, með milligöngu samtaka sem koma fram fyrir þess hönd.

Virðingarfyllt,

Anna Lára Steindal, verkefnastjóri Þroskahjálpar í málefnum fatlaðra barna og ungmenna og fólks af erlendum uppruna.